

Terezínská iniciativa 16

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

listopad 1999

Konference Fenomén holocaust

Od 6. do 10. října 1999 se v Praze a Terezíně pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla konala konference *Fenomén holocaust*, jejímž cílem bylo přispět k objasnění příčin a průběhu genocidy židovského a romského obyvatelstva za druhé světové války a působit k zachování památky, dokumentaci a zařazení tématu holocaustu do pedagogického procesu. Konference byla součástí stejnojmenného projektu organizovaného Kanceláří prezidenta republiky ve spolupráci s dalšími českými i zahraničními odbornými institucemi. Konference se zúčastnilo mnoho významných osobností z politického, kulturního i vědeckého života. A nejen z České republiky, ale i ze zahraničí.

Jednání konference zahájil úvodním pozdravem prezident republiky Václav Havel. (Jeho projev přinášíme v plném znění na straně 8.) První den byl věnován především představení projektu *Fenomén holocaust* a institucí, které se do něj zapojily. Odpolední blok se věnoval tématu – místo holocaustu ve vzdělávacím procesu, zhodnocení současných učebních pomůcek a přístupu a výměně zkušeností. Česká republika se jako první ze zemí bývalého východního bloku zapojila do mezivládního projektu Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance, and Research, jehož účelem je podporovat vzdělávání o holocaustu a spolupráci mezi vládními i nevládními institucemi, které se jím zabývají. Doufejme, že vládní účast na Task Force přinese své výsledky v podobě podpory a koordinace projektů zaměřených na zlepšení výuky o holocaustu v českých školách, v přípravě kvalitnějších učebních pomůcek a větším důrazu na školení pedagogů o problematice antisemitismu a „konečného řešení“. V diskusi, která následovala, se mj. ukázala větší potřeba komunikace mezi institucemi, které se u nás vzděláváním o holo-

Foto: Michal Stránský

caustu zabývají, a sladění vzdělávacích služeb, které poskytují.

Druhý den konference byl věnován prezentaci dosavadních znalostí historiků o průběhu „konečného řešení židovské otázky“ v českých zemích a o projevech antisemitismu českého i německého obyvatelstva. Zcela nové poznatky o průběhu arizace židovského majetku, především o osudech zabavených drahých kovů, představila Jaroslava Milotová, ředitelka Institutu Terezínské iniciativy. Díky výzkumu týmu renomovaných historiků při smíšené pracovní komisi zřízené usnesením vlády ČR se ukázalo, že většina těchto kovů, která byla uložena v České národní bance, byla po osvobození jako válečná kořist odvezena do Sovětského svazu. Potěšitelná byla též

účast a příspěvky několika studentů a mladých historiků.

Poslední den jednání byl věnován tématu genocidy Romů, tématu, které vykazuje mnohem větší badatelský deficit než tzv. „konečné řešení židovské otázky“. S přednáškami vystoupili zástupci několika zahraničních institucí, které se výzkumem genocidy Romů zabývají. Z českých účastníků zaujal především příspěvek Mileny Hübschmannové z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, která na základě vzpomínek pamětníků líčila sociální postavení slovenských Romů před válkou, v době Slovenského státu a v poválečném Československu. I když na Slovensku neprobíha-

(Pokračování na str. 8)

Bez komentáře

Letošní prvomájové oslavy se nás všech citelně dotkly a většině slušných lidí přeběhl mráz po zádech. „Povolená demonstrace“ skinheadů, jejich hajlování, které snad pro nikoho už není překvapujícím, a bohužel, a to snad zejména, laxní přístup policie k národním a rasové nesnášenlivosti hololebců, nás přiměl k napsání dopisu ministru vnitra české vlády Václavu Grulichovi a branně-bezpečnostnímu výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

Dopisy zveřejňujeme v plném znění a bez komentáře na 2. a 3. straně tohoto čísla.

Dopis ministři vnitra ČR z 5. května 1999:

Vážený pane ministře,

Terezínská iniciativa se na Vás obrací nejen jménem svých členů, tedy vesměs lidí, kteří přežili holocaust, ale také jménem téměř 80 000 židovských občanů Čech a Moravy, kteří byli v oné kruté době povražděni.

Již několikrát jsme ve sdělovacích prostředcích viděli nebo četli, jak policie klidně přihlíží neonacistickým srazům skinheadů, plným projevů národnostní a rasové nenávisti, i když zákon jasně hovoří o nezákonnosti takového jednání. Všichni dobře rozumějí jejich zjevné i mírně zašifrované symbolice, jíž se ztotožňují s hitlerovskou ideologií a s jejími následky.

Odpověď RNDr. Petra Nečase, předsedy výboru pro obranu a bezpečnost Poslanecké sněmovny České republiky, předsedkyně TI PhDr. Dagmar Lieblové ze 14. května 1999:

Vážená paní předsedkyně,

dovoluji mi, abych Vás ujistil, že vnímám s velkým znepokojením jakékoliv projevy neonacismu, fašismu či rasismu. Naprosto s Vámi souhlasím, že přehlížení a ignorování počátečních projevů rasismu, fašismu či neonacismu může vést k velmi tragickým důsledkům.

Policie nesmí v žádném případě ignorovat tyto projevy, jako nesmí ignorovat násilí, ať již pochází ze strany anarchistů nebo skinů.

Proto jsem se ve věci srazu skinů na Střeleckém ostrově obrátil s písemnou interpelací na ministra vnitra. Mohu Vás opět ujistit, že náš výbor vždy vyvíjel tlak, aby bezpečnostní a policejní složky vystupovaly rozhodně proti všem projevům násilí, neonacismu, rasismu a fašismu.

Dovoluji mi, abych Vás ujistil svou hlubokou úctou a současně vyjádřil připravenost s Vámi tyto záležitosti projednat osobně.

S pozdravem

Petr Nečas

Interpelace

poslanca Petra Nečase na ministra vnitra ČR pana Václava Grulichy ve věci prvomájové skinské demonstrace na Střeleckém ostrově:

Vážený pane ministře,

podle mnoha zpráv sdělovacích prostředků se účastníci prvomájové skinské

Vrcholem z tohoto pohledu je proto fakt, že vůbec mohlo dojít k něčemu takovému, jako byl prvomájový sraz skinů na Střeleckém ostrově a průvod v Praze, a že ani tam policie nedokázala zakročit a nezákonné činnosti zamezit a naopak se velice usilovně starala o jejich ochranu. Jejich „hajlování“ a skandování nebylo totiž o nic méně nezákonné, než manifestace anarchistů, proti nimž ovšem policie zasáhla velmi energicky.

Právě přehlížení a podceňování počátečních projevů nacismu umožnilo kdysi Hitlerovi dostat se k moci v Německu. Alespoň v tom by bylo nutno se z dějin poučit, že nelze čekat. Proto my, kdo jsme pozna-

demonstrace na Střeleckém ostrově projevovali jako neonacisté a rasisté. Mimo jiné hajlováním a skandováním hesel. A to vše v přítomnosti příslušníků Policie ČR.

Po jistou dobu jsem vyčkával, jaký bude Váš postoj, jaká přijmete opatření, jaké nařídíte vyšetřování. Protože jsem ve sdělovacích prostředcích nenarazil na žádnou významnou skutečnost tohoto charakteru, žádám Vás o to formou písemné interpelace.

Vážený pane ministře, ignorování a bagatelizování projevů nacismu, fašismu a rasismu orgány státní moci může vést později k velmi tragickým koncům. Věřím, že záležitost bude důkladně vyšetřena.

Odpověď ministra vnitra Václava Grulichy na interpelaci Petra Nečase:

Vážený pane poslanče,

v souvislosti s Vaší interpelací, předkládám zprávu o průběhu bezpečnostního opatření k zajištění klidu a veřejného pořádku v souvislosti s konáním letošních prvomájových oslav v hlavním městě Praze a postupu Policie ČR proti pachatelům trestných činů a narušitelům veřejného pořádku zjištěným z řad účastníků demonstrace.

Již před začátkem opatření byly zjištěny poznatky o možném napadení mezi skupinami účastníků ohlášených akcí ze strany hnutí skinhead a anarchistů. Bylo zjištěno, že zejména anarchisté nebudou váhat použít při potyčkách kamenů, zápalných láhví a legálně držaných střelných zbraní. Dne 1. 5. 1999 kolem 9.00 hod. u vchodu na Střelecký ostrov, kde se měla konat ohlášená demonstrace příznivců skinhead, se začali shromažďovat anarchisté s cílem

li, jaké hrůzy nacismus posléze přinesl, se cítíme znovu ohroženi v demokratickém státě, jímž se Česká republika proklamuje. Podivná demokracie, kde je možno klidně provolávat „Židi-plyn“!

Proto tedy důrazně požadujeme, abyste v tomto směru podnikl veškerá potřebná opatření, aby se obdobné situace v naší zemi již nemohly opakovat. Žádáme rovněž o sdělení, jaká okamžitá i dlouhodobá opatření budou učiněna, abychom mohli žít s pocitem, že se o svou bezpečnost a svá občanská práva nemusíme v této zemi obávat.

Za Terezínskou iniciativu PhDr. Dagmar Lieblová, předsedkyně, a RNDr. Michaela Vidláková, místopředsedkyně.

P.S.: Dopis obdobného znění zasíláme i branně-bezpečnostnímu výboru PS.

bránit přístupu na ostrov a obsadit jej. Z důvodu přesunu příznivců hnutí skinhead z náměstí I.P.Pavlova k mostu Legií a dále z důvodu hrozby vzájemného napadení obou táborů došlo k vytlačení skupiny anarchistů směrem do ulice Vítězná.

Okolo 12.00 hod. se anarchisté po ukončení akce na Arbesově náměstí vydali pochodem zpět k mostu Legií s úmyslem napadnout shromáždění příznivců hnutí skinhead na Střeleckém ostrově. Proto jim byl přehrazen přístup na most z ulice Vítězná. Zde anarchisté kameny zaútočili na příslušníky policie u úpatí mostu. S ohledem na intenzitu a délku trvání útoku nebyl shledán důvod k zákroku pod jednotným velením proti těmto osobám.

Krátce nato, i přes upozornění, že dojde k porušení zákona č. 84/1990 Sb. o právu shromažďovacím, oznámil pan Brčák úmysl příznivců hnutí skinhead uskutečnit pochod Národní třídou až na Náměstí Míru. S ohledem na možná vzájemná napadání příznivců obou táborů, Policie ČR přesunula svoje síly a prostředky směrem k Národní třídě. Zde bylo na křižovatce u Národního divadla provedeno oddělení obou skupin přehrazením vozovky. Počet zde přítomných anarchistů neustále sílil a bylo zřejmé, vzhledem k jejich vyzbrojení tyčemi, řetězy a zápalnými lahvemi, že při fyzickém kontaktu mezi znepřátelenými skupinami dojde ke krveprolití a vysokým hmotným škodám. Proto zvolila Policie ČR menší zlo, když nezasahovala proti jednotlivcům či skupinám dopouštějícím se individuálních porušení práva. Tato jednání byla dokumentována pro pozdější vyhledání a obvinění narušitelů zákona. Po opakovaných výzvách k opuštění křižovatk, na které nebylo anarchisty reagováno,

přistoupila Policie ČR k vytlačení anarchistů z křižovatky do bočních prostor. Cílem bylo dav rozdělit a vytlačit jej na nábrež. Toto se však nepodařilo, naopak, dav ustoupil na Národní třídu. Ze strany anarchistů došlo k zintenzivnění útoku na policisty. Začali házet dlažební kostky, zápalné láhve, dělbuchy a dýmovnice. Výtržnosti a útoky anarchistů pokračovaly rozbíjením keramických odpadkových košů a ničením vozidel Městské policie, z nichž jedno převrátili a další 4 vozidla poškodili. Ve svém jednání pokračovali až do ulice Spálená, kde byli rozptýleni. Při následném pochodu hnutí skinhead Policie ČR zajišťovala okolí před případným napadením ze stran rozptýlenými skupinkami anarchistů.

Zvolený taktický postup Policie ČR zabránit střetu mezi oběma skupinami se později ukázal správným s ohledem na zajištění legálně držných střelných zbraní.

Průběhu celého bezpečnostního opatření byli přítomni zástupci Obvodních úřadů Prahy 1 a 5, kteří neshledali důvodu k zákazu a rozpuštění, jak shromáždění skinheadů na Střeleckém ostrově, tak ani při následném pochodu Prahou. Stejně tak neshledali důvod k zákazu a rozpuštění shromáždění a průvodu anarchistů.

Za dobu trvání bezpečnostního opatření bylo předvedeno 22 osob, z nichž 5 bylo vyšetřovatelem obviněno pro spáchání trestného činu výtržnictví, útoku na veřejného činitele. Pro trestný čin podporu a propagaci hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů byly obviněny 2 osoby. Pro podezření ze spáchání přestupku je řešeno 16 osob. Dvěma osobám byly pro spáchání přestupku uloženy na místě blokové pokuty.

Svolavatelé obou shromáždění pan Brčák a pan Vaněk byli oznámeni obvodnímu úřadu pro porušení zákona č. 84/90 Sb. Současně pan Jakub Polák dne 1.5.1999 podal trestní oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu podpora a propagace hnutí, směřujících k potlačení práv a svobod občanů.

Na postup Policie ČR v průběhu bezpečnostního opatření bylo podáno trestní oznámení novináři Karlem Vránou a Milošem Cihelkou, které je prošetřováno Oddělením stížností a kontroly Policie ČR Správy hlavního města Prahy. Současně Oddělením kontroly a stížností Policejního prezidia ČR jsou vyřizovány stížnosti RNDr. Jiřího Hudečka, CSc., Jana Kubity a Jana Hrbáčka na nečinnost policie při porušování zákona ze strany jednotlivců hnutí skinhead.

Policie ČR v průběhu bezpečnostního

opatření dala jednoznačný akcent na zabránění kontaktu mezi oběma znesvářenými skupinami, zabránění krveprolití, ohrožení života a zdraví občanů a vzniku vysokých hmotných škod. Při tom nezaujímal stanoviska k názorovým či politickým směrům nebo proudům. Individuální excesy, které v oblasti verbálních projevů nebo chování vybočily z mezí zákona, monitorovala a dále rozpracovává.

S pozdravem

Václav Grulich

Poděkování Českému rozhlasu Praha – stanice VLTAVA

Rádi bychom Vám i Židovskému muzeu v Praze vyjádřili svou vděčnost za hluboce působivou relaci „Každý má své jméno“, vysílanou 16. září t.r. na stanici Vltava. Předčítání jmen, byť i jen zlomku z tisíců obětí českých Židů a celé vynikající provedení pořadu bylo důstojnou připomínkou všech, kdo byli zavražděni v nacistických koncentračních táborech.

S pohnutím jsme naslouchali hlasům tolika výrazných osobností našeho politického a kulturního života, které se čtení jmen ujaly. Také sama volba místa – Pinkasovy synagogy, jejíž stěny jsou jmény obětí pokryty – a času v průběhu židovských svátků, věnovaných i modlitbě za zemřelé, svědčí o citlivosti všech autorů a spolupracovníků pořadu.

Za porozumění a příkladnou tvůrčí práci Vám upřímně děkujeme!

PhDr. Dagmar Lieblová,
předsdkyně Terezínské iniciativy

Zpráva sociálně zdravotní komise TI

Po dovolených jsme se zase sešli 27. září t.r. Příspěvky na zdravotní pomůcky a některé druhy léků z prostředků grantu Claims Conference (CC) jsou propláceny přes sociální oddělení Židovské obce v Praze. Bohužel jsme zatím nedostali příslib dalšího grantu od CC, věříme však, že náš požadavek 80 tis. USD bude v nejbližší době schválen, aby nedošlo k přerušení těchto příspěvků pro přeživší oběti holocaustu.

Sociálně zdravotní komise zpracovala „Organizační řád“, na základě kterého je možné přispět individuálně v mimořádných případech členům TI z prostředků fondu Engelmannových. Komise samozřejmě musí posoudit každou žádost individuálně. Předpokládá však rozdělení případných příspěvků do několika okruhů, ve kterých je potřeba přihlídnout nejen ke skutečné finanční situaci žadatele, ale současně zohlednit jeho zdravotní stav i mimořádnou situaci, do které se může kdokoliv dostat. Snažíme se, aby i mimopražské obce byly zastoupeny v komisi tak, aby se co nejvíce informací dostalo i do nejméně frekventovaných míst. Brno a okolí zastupují paní Věra Weberová a Antonie Militká, Ostravu – paní PhDr. Věra Andryšková a Eva Eliášová, České Budějovice a okolí – paní Louise Hermanová, Liberec – paní Marta Kottová, Pardubice – paní Eliška Levinská, Olomouc – paní Helga Smékalová a pan Pavel Neumann, Plzeň – paní Hana Herzová, Prahu – paní Ruth Götzová, Bohumila Havránková, Johana Hušková, Edita Kosiňová, PhDr. Františka Martonová, Lisa Míková, Věra Schimmerlingová a pan Jiří Vaníček. Na jmenované se lze kdykoliv obrátit v případě, že potřebujete pomoc nebo radu. Jinak můžete žádosti směřovat do sekretariátu TI v Haštalské ulici 20, Praha 1, písemně na adresu: Terezínská iniciativa, Maislova 18, 110 01 Praha 1. Budeme vám vděční i za nahlášení změn bydliště (dočasných i trvalých) za vás i vaše známé.

Jistě víte, že byl v Praze otevřen nový Domov seniorů Charlese Jordana v Praze 6, Milady Horákové 129. Je to tam opravdu moc hezké. Bylo zprovozněno i denní centrum pro všechny seniory, kteří mají zájem být ve společnosti a aktivně prožívat chvíle, kdy nemusí být sami. Do denního centra i zpět je možné zajistit dopravu, mimoto se návštěvníci centra mohou stravovat v košer jídelně s výběrem různých diet. V Domově seniorů probíhají další aktivity, např. rehabilitace, elektroléčba, vodoléčba, masáže, atd. V budově můžete navštívit i lékařku paní Dr. Kolanovou. Kontakt a informace zajistí sociální oddělení ŽO v Praze, tel.: 231 09 51.

Nezbývá mi, než vám připomenout, abyste včas, tj. do konce roku 1999, zaslali paragony na uplatnění příspěvků na zdravotní pomůcky z CC, zakoupených v tomto roce.

Přeji vám všem mnoho zdraví a dobré nálady za celou komisi TI.

Věra Baumová,
předsdkyně sociálně zdravotní komise TI

O činnosti předsednictva TI

Uplynulo něco přes půl roku od posledního sněmu, na kterém bylo zvoleno současné předsednictvo. Protože příští sněm bude zase až v březnu, domníváme se, že bychom měli podat stručnou informaci o naší dosavadní činnosti.

Od sněmu se předsednictvo schází pravidelně každé třetí úterý v měsíci, o týden dříve má vždy schůzi výkonný výbor. V červenci a srpnu se sešel jen výkonný výbor.

Na květnové schůzi byl po připomínkách schválen jednací a dispoziční řád předsednictva TI. Předsednictvo projednalo a schválilo návrh koncepce práce sociálně zdravotní komise i návrh koncepce výchovné práce. Pravidelně projednáváme zprávy revizní komise a zabýváme se finančními záležitostmi. Zde je asi pro všechny členy TI nejzajímavější to, že bylo po mnohaletém úsilí dovedeno ke zdárnému konci dědictví po dr. Tomanovi. V souladu s jeho závětí byl ustaven Fond Kurta a Gerdy Tomanových, statut Fondu je připraven a bude projednán na nejbližší schůzi předsednictva. Zděděné finanční prostředky jsou zčásti na bankovních účtech v ČR, zčásti v cizině. Podle závěti dr. Tomana může ovšem Tereziánská iniciativa hospodařit pouze s úroky z tohoto jmění.

Kromě činnosti vyplývající z funkcí v předsednictvu a komisích se členové předsednictva zúčastňují různých konferencí, přednášejí ve školách v ČR i zahraničí, doprovázejí skupiny mladých lidí do Terezína i besedují s účastníky seminářů ve Středisku setkávání.

Sněm uložil předsednictvu, aby vypracovalo programový dokument Tereziánská iniciativa 2000. Byla ustavena skupina (V. Baumová, M. Kárný, D. Lieblová), která tuto koncepci připravila a předložila předsednictvu, jež po projednání návrh schválilo. Předkládáme nyní stručné teze všem členům TI, aby se s nimi seznámili, mohli si je promyslet a vyjádřili se k nim na sněmu. Ten plánujeme na 16. březen 2000. Podrobné informace pochopitelně včas rozešleme.

Tereziánská iniciativa 2000

(Stručné teze)

1. Stanovy a struktura

Navrhujeme, aby se pro následující období neměnily stanovy a struktura TI zůstala zachována v dosavadní podobě.

2. Členská základna

Doporučujeme, aby byli noví členové i nadále přijímáni podle zásad uvedených v platných stanovách, avšak pro práci v komisích byli využíváni i nečlenové TI, kteří se o ten který okruh práce zajímají a mají potřebné zkušenosti.

3. Komise

Navrhujeme tyto komise:

- a) sociálně-zdravotní
- b) výchovně-vzdělávací
- c) kulturní a ediční

Komise se řídí vlastní koncepcí práce, o své činnosti pravidelně informují předsednictvo.

4. Zahraniční styky

Jsou dvojího druhu:

- a) styky s našimi zahraničními členy. Posíláme jim Zpravodaj, odpovídáme jim na případné dotazy, vedeme jejich evidenci. Ta by měla být převedena na počítač v kanceláři.
- b) kontakty se zahraničními organizacemi, např. Niedersächsischer Verein zur Förderung von Theresienstadt/Terezín e. V., Initiative Hans Krása, Brandenburger Verein zur Förderung von Terezín/Theresienstadt, Bejt Terezín a další příležitostně styky bude udržovat předsedkyně.

5. Redakční rada zůstane zachována v nezměněné podobě.

6. Fond Kurta a Gerdy Tomanových se bude ve své činnosti řídit Statutem, který schválí předsednictvo TI. Zajistí efektivní nakládání s majetkem v souladu se závětí dr. Tomana, jakož i s potřebami vyplývajícími z činnosti a cílů TI.

I když budeme programový dokument Tereziánská iniciativa 2000 projednávat na sněmu, byli bychom rádi, kdybyste nám posílali své připomínky a náměty už dříve, abychom je pak mohli po případě včlenit do konečného znění.

Dagmar Lieblová

Před vydáním třetího dílu Tereziánské pamětní knihy

Čtyři roky po vydání prvních dvou dílů Tereziánské pamětní knihy se dokončují poslední přípravy k vydání třetího dílu, v němž jsou zaznamenána jména a osudy 42 124 vězňů, kteří byli do Terezína deportováni z Německa (v hranicích z roku 1937) a z Gdaňska. Jejich seznamy zaujmají v knize více než 700 stránek. Záznam o každém z vězňů je upraven stejně jako v prvních dvou dílech, ale jinak je celková struktura těchto záznamů poněkud odlišná. Soupisy nejsou řazeny chronologicky podle jednotlivých transportů, jak za sebou do Terezína přijížděly, ale podle oblastí, z kterých byly vypravovány.

První takovou oblastí je Berlín, odkud bylo do Terezína deportováno 15 031 vězňů, z nichž přežilo pouze 1921 (u patnácti se nepodařilo jejich osud zjistit). Jména jsou řazena abecedně bez ohledu na to, kterým ze 123 berlínských transportů kdo přijel. U jména každého vězně je samozřejmě uvedeno označení jeho transportu a datum příjezdu do Terezína.

Obdobně jsou zpracovány soubory jmen vězňů z dalších oblastí, až ke dvacáté třetí, kterou je Gdaňsk, odkud do Terezína přijelo třemi transporty 117 vězňů, z nichž 102 zahynulo (u dvou se nepodařilo jejich osud vyjasnit).

Při tomto členění bude hodně záležet na osobním rejstříku, který umožní vyhledávat jména osob, o nichž by čtenář nevěděl, odkud byly deportovány do Terezína. Program na zpracování rejstříku je připraven, čeká se jen na provedení posledních korektur v souboru jmen, aby se mohl realizovat. Zatím nedovedeme odhadnout, kolik stránek zabere, zda nebude nutné vytisknout jej jako zvláštní přílohu.

Úvodní části knihy, která vychází v německé verzi, jsou obdobné jako u české pamětní knihy. Začíná úvodním slovem Václava Havla a předmluvou vysvětlující poslání knihy, současně poskytující také praktické pokyny, jak se v ní orientovat a jak ji lze používat.

V následující kapitole je charakterizována historie Terezína v letech 1941-1945 se zvláštním zřetelem na úlohu Terezína pro židovské obyvatelstvo Německa v „konečném řešení“. Pokusil jsem se vysvětlit, jaké důsledky pro postavení německých židů v Terezíně měla skutečnost, že Terezínem procházelo celé protektorátní židovské obyvatelstvo, zatímco z Německa přicházeli jen židé „privilegovaní“ pro své stáří, své zásluhy či proslulost.

Manželé Tomanovi

Mnohokrát jsme slyšeli a četli jejich jméno, obvykle v souvislosti s dědictvím, jímž doktor Toman odkázal své jmění Terezínské iniciativě, kde je uloženo jako Fond manželů Tomanových. Před časem nám MUDr. Helena Mílková ze Švýcarska sdělila o doktoru Tomanovi a jeho ženě několik zajímavých informací, které nám umožňují učinit si o nich konkrétnější představu.

MUDr. Kurt Karel Lindenberger, jak znělo jeho původní jméno, se narodil 7. 6. 1905. Pocházel z Ostravy, stejně jako jeho manželka Gerda, narozená 28. 12. 1912. Lékařství vystudoval doktor Lindenberger na německé univerzitě v Praze, kde manželé později také žili. Paní doktorka Mílková jej poznala v letech 1941-43 v židovském Útulku pro přestárlé choré, kde její otec, MUDr. Josef Vohryzek, vedl ženské oddělení a kde sama pracovala jako laborantka.

Do Terezína přijeli Lindenbergerovi 8. 7. 1943 transportem Dh a oba tam obětavě působili v oblasti zdravotnictví. Pracovali v léčebně pro nemocné tuberkulózou. Doktor Lindenberger na rentgenu v Ženijních kasárnách, paní Gerda byla laborantkou a v malé místnosti bez oken vyšetřovala sputum pacientů na přítomnost tuberkulózních bacilů.

23. října 1944 byli jedním z podzimních transportů (Et) deportováni do Osvětimi a odtamtud do dalších táborů. Paní Gerda se evakuačním transportem (pravděpodobně z tábora v Oederanu) vrátila do Terezína, doktor Lindenberger byl osvobozen v Dachau.

Vrátil se těžce nemocný tuberkulózou a léčil se v sanatoriu v Bukově u Ústí nad Labem, kde pak po uzdravení pokračoval v práci ve svém oboru. V tomto období, krátce po válce, zaměnili Kurt a Gerda své dosavadní příjmení za české jméno Toman.

Další životní zastávkou se Tomanovým staly Albrechtice poblíž Krnova, kde doktor Toman pokračoval ve své odborné medicínské činnosti na poli TBC, aby se posléze stal primářem sanatoria v Prosečnici nad Sázavou. Jeho žena obvykle pracovala na stejném pracovišti. Asi od roku 1964 působil doktor Toman v Ústavu pro doškolení lékařů, kde organizoval kurzy pro československé a zahraniční lékaře zabývající se léčením tuberkulózy. Zahraničním lékařům přednášel většinou anglicky a svou činnost rozšířil i na přednášky mimo Československo.

Po srpnu 1968 odešli oba manželé do Ženevy, kde doktor Toman pracoval pro Světovou zdravotnickou organizaci. Po jeho odchodu do penze se přestěhovali do Vídně, kde žila sestra doktora Tomana. Po několikaletém pobytu tam oba manželé zemřeli. Nejprve Gerda Tomanová, později MUDr. Kurt Karel Toman. Byli to skromní a obětaví lidé, kteří žili pro své pacienty a oddaně se o ně starali. Jejich manželství zůstalo bezdětné.

Upřímně děkujeme paní MUDr. Heleně Mílkové za její osobní i písemné sdělení, jehož formulace jsme v textu zachovali. Prosíme zároveň čtenáře, aby nám sdělili případně další informace o MUDr. Kurtu a Gerdě Tomanových.

Anna Lorencová

Konečný osud té či oné skupiny byl však stejný. Vezmeme-li v úvahu počet vězňů, kteří zemřeli v Terezíně, spolu s počtem vězňů, kteří zemřeli po deportaci z Terezína, zjistíme, že zahynulo celkem 86,35% všech českých židů a 85,78% německých židů uvězněných v terezínském ghetu. Bilance smrti se různí o pouhé půl procento.

Postup prací na přípravě tohoto svazku Terezínské pamětní knihy, charakteristiku využitých pramenů, způsoby jejich vyhodnocování, okruh našich spolupracovníků – osob, archivů a institucí -, ale také popis jednotlivých deportačních oblastí je obsahem kapitol, jejichž autorem je Michal Frankl.

Přehledy transportů z jednotlivých oblastí jsou zařazeny u příslušných kapitol věnovaných té které oblasti. Kromě toho je připojen celkový seznam všech transportů, které přišly do terezínského ghetta a které byly odtud vypraveny.

Za zvlášť cenné považují, že se nám v uplynulých letech podařilo získat ke spolupráci na tomto projektu široký okruh německých historiků a archivářů, zejména Ritu Meyhöferovou, E. Brachmann-Teubnerovou, Anettu Dahmsovou, Giselu Möllemannovou, Peter Schultzeho, Barbaru Mattes a mnoho dalších, dále že se přitom ještě víc upevnila tradičně dobrá spolupráce s Bejt Terezín, konkrétně s Alisah Shekovou.

Bez tohoto přispění by nebyla příprava této knihy možná.

A nás, bývalé terezínské vězně, snad nejvíce může potěšit a povzbudit, že se této práci spolu s námi tak významně ujali mladí lidé, jako Michal Frankl, Dagmar Holzhammerová, Ondřej Kárný a rakouští příslušníci Gedenkdienu, kteří ostatně již připravují čtvrtý díl Terezínské pamětní knihy věnovaný rakouským židům deportovaným do Terezína.

Předpokládáme, že *Theresienstädter Gedenkbuch. Die Judentransporte aus Deutschland nach Theresienstadt 1942-1945* vyjdou v lednu příštího roku.

Miroslav Kárný

Remembering for the Future 2000

Ve dnech 16. - 20. července 2000 se bude konat v Anglii mezinárodní setkání osob přeživších holocaust a druhé generace. Konferenci bude předsedat Dr. Elizabeth Maxwellová.

Cílem setkání je zamyšlení nad lidským a historickým odkazem holocaustu. Konference se bude zabývat i možnostmi přenést naši zkušenost dalším generacím, otázkou jak nejlépe udržovat památku obětí, jak nejlépe zaznamenat naši osobní zkušenost a získat přehled o knižní a elektronické tvorbě.

Samozřejmě, že se chceme také setkat, společně si popovídat, vzpomenout a obnovit stará a získat nová přátelství.

Setkání se koná v neděli 16. 7. 2000 v Imperial War Museum v Londýně, konference 17. - 20. 7. 2000 v Oxfordu.

Bližší informace na adrese:

Nicole David RFTF 2000, POB 20349, London NW 11, England, Fax: 0044 181 458 7497.

O PLNOU PRÁVNÍ A HOSPODÁŘSKOU SUBJEKTIVITU SOPV

Tereziánská iniciativa je součástí Sdružení osvobozených politických vězňů, které společně s dalšími třemi sdruženími tvoří Český svaz bojovníků za svobodu. Měli bychom tedy vědět, co se v našem sdružení děje.

Podmínky pro samostatnou práci SOPV byly až dosud nedobré, zejména v oblasti samostatného jednání se státními či jinými organizacemi a institucemi a ve sféře finanční, což se zvláště výrazně projevilo po vzniku Fondu budoucnosti.

Proto představenstvo SOPV rozhodlo svolat mimořádný sněm, který tvoří delegáti jednotlivých táborových a historických skupin. Sešli se 23. června za účasti předsedy ÚV ČSBS Dr. Jakuba Čermína v Domě legií v Praze.

Úvodní slovo přednesl předseda SOPV a člen představenstva ÚV ČSBS Oldřich Stránský. Vylíčil dosavadní situaci, hovořil o všech jednáních, která by vedla k plné právní subjektivitě a hospodářské samostatnosti. Zatím nebylo dosaženo téměř žádných úspěchů. Proto představenstvo SOPV rozhodlo svolat sněm sdružení. Po projevu Oldřicha Stránského se rozvinula velmi bohatá rozprava, která chvílemi přecházela v polemiku. Delegáti převážnou většinou schválili návrh usnesení, který zdůrazňuje zachování a posilování jednoty ČSBS a současně upevňování postavení SOPV, věnovat mimořádnou péči členům v oblasti sociálně zdravotní a trvale obhajovat všechny výhody, které naši členové ještě mají.

Projev Oldřicha Stránského přineslo Národní osvobození číslo 20, registraci stanov uskutečnilo Ministerstvo vnitra ČR 12. 8. 1999.

Jiří Steiner

Trestní sazby v Rakousku

V pozůstalosti Margity Kárné se našly její výpisky, které pořídila z rozsudků zvláštního soudu v Linci, jak je našla při studiu v Dokumentačním archivu rakouského odboje ve Vídni. Zaznamenala si, jakými trestními sazbami oceňoval tento nacistický soud různé výsky.

Když se prokázalo, že obviněný na pozdrav „Heil Hitler!“ odpověděl slovy „Drei Liter!“ (Tři litry!), vyměřil mu soud vězení v délce osmi měsíců. Naproti tomu, když

jiný muž byl pozdraven „Heil Hitler!“ a požádal, aby byl raději zdravěn pozdravem „Grüß Gott!“, byla mu vyměřena sazba poloviční - čtyři měsíce. Za výrok, že Hitler je impotentní svině, byla ovšem trestní sazba dvojnásobná.

Kupodivu pouhými čtyřmi měsíci vězení byly oceněny tyto verše:

*Wir wollen keinen Krieg,
wir wollen keinen Sieg,
wir wollen ein freies Österreich
und eine schöne Hitlerleich.*

Do češtiny přeloženo: *Nechceme žádnou válku, nechceme žádné vítězství, chceme svobodné Rakousko a krásnou Hitlerovu mrtvolu.*

O měsíc víc dostal obžalovaný, který při nákupu obrázků svatých si odmítl koupit také obrázek Hitlera.

Jiný obviněný byl odsouzen za výrok: *„Válku jsme ještě nevyhráli a nevyhraje ji. Není žádné maso k zavaření, protože ovce jsou na frontě, svině v zázemí a hovězí dobytek chodí vybírat.“* Rozsudek má 28 stránek. Vyzněl mírně: čtyři měsíce.

Stejná sazba postihla muže za verše:

*Durch Hakenkreuz zum Kampf und Tod,
die Fahne rot-weiß-rot
bringt Frieden und Brot.*

Česky řečeno:

*S hakenkreuzem k boji a smrti,
červeno-bílo-červený prapor přinese
mír a chléb.*

Rozsudek měl pouhé tři stránky.

Osmnáct měsíců dostal odsouzený za tyto verše:

*Lieber einen Kaiser von Gottesgnaden
als einen Narren aus Berchtesgnaden.*

Dával přednost císaři z boží milosti, než bláznovi z Berchtesgadenu, kde bylo, jak známo, Hitlerovo sídlo.

Nejvyšší sazbu dostal ovšem viník, který pochyboval o válečném vítězství Německé říše. Byl odsouzen na dva roky vězení.

Kupodivu řízení bylo zastaveno proti muži, u něhož v bytě našli 1000 letáčků s obrázkem osla, který měl pásku s hakenkreuzem, na které stálo: „Ještě stále jsem v NSDAP.“

Tento osel byl stále ještě v Nacionálně socialistické německé dělnické straně, což byl oficiální název Hitlerovy nacistické strany. Jak se z toho pan Urban vykroutil, není ze záznamů zřejmo.

Zbývá dodat: Výše trestu sama o sobě nemusí nic znamenat. V „Třetí říši“ měli totiž zařízení, které mohlo korigovat soudní rozsudky. Do koncentračního tábora se posílaly oběti bez jakéhokoli soudního rozhodnutí.

Miroslav Kárný

Máme to ale štěstí

Cituji z MF DNES ze 7. října 1999: „Současná česká společnost nemá potíže se svým vztahem k židovskému etniku, zato její přístup k Romům je velmi problematický. Vyplyvá to z průzkumu, který zde pro potřeby Amerického židovského výboru na konci léta provedla agentura Sofres-Factum a jehož hlavním cílem bylo zjistit znalosti a povědomí zdejších občanů o holocaustu.“

Většina anketních otázek byla věnována právě tomuto tématu, některé dotazy však mířily i na obecné postavení menšin u nás. Na dotaz *Koho byste nechtěli mít za souseda?* odpovědělo osm lidí z deseti, že určitě ne Romy. Šedesát procent dotázaných by překáželi i Ukrajinci, pětina lidí Němci a sedmnáct procentům Židé.

Máme to ale kliku. Můžeme se „radovat“, koneckonců, jiní jsou na tom hůř. Vždyť co to je nějakých sedmnáct procent? Jestliže v krajině, kde se tak zalíbilo praotci Čechovi, žije dnes přes deset milionů obyvatel, pak sedmnáct procent představuje „pouze“ milion sedm set tisíc lidí. Pro lepší představu to jsou tedy na příklad všichni z Prahy plus všichni z Brna plus všichni z Ostravy. Tihle dobří rodáci by tedy nechtěli bydlet vedle Žida. Asi by s ním nechtěli ani chodit do školy, možná že by ho nechtěli potkávat na chodníku, v parku, v divadle či v kině. Asi ani v restauraci a dost možná ani na úřadech.

V občanském průkazu se „hrdč“ hlásím ke svému češství. Vždyť jsem se tady narodil! Vždyť jsem tady patou hloubil důlek a s ostatními pak cvrknal kuličky! Vždyť jsem tu chodil do školy!

Mám být skutečně na své češství hrdý? A když, tak proč?

Mám to ale štěstí! Jenom sedmnáct procent by mě nechtělo za souseda. To přece jde, to není tak zlé!

SLÁVA!

NAZDAR!

Michal Stránský

SNAD NAŠE PRÁCE NENÍ ZBYTEČNÁ

Na naši adresu přišel dopis ze Základní školy ve Včelákově:

„Vážení představitelé Terežínské iniciativy, dovoluji Vám touto cestou poděkovat za Vaši podporu při zajištění exkurze žáků naší školy do Památníku Terežín. Bylo pro mne příjemným zjištěním, že stále ještě existují instituce a lidé, pro které není hlavním cílem finanční zisk, ale šíření znalostí o české historii mezi mládeží. Vaše finanční podpora umožnila našim žákům absolvovat velmi kvalitní vzdělávací program připravený Mgr. Ludmilou Chládkovou, který zanechal ve všech účastnících hluboký zážitek, o čemž svědčí mimo jiné i příspěvky v posledním čísle školního časopisu „My jsme svět“, které Vám zaslám.“

Mgr. Jaroslav Prodělal, ředitel ZŠ Včelákov

Ze školního časopisu „My jsme svět“ vybíráme postřehy žáků 8. a 9. třídy:

„Když jsme se vrátili z Terežína, mnoho lidí se ptalo: „A co jste tam vlastně dělali?“ Odpověď je snadná. Díky vstřícnosti Vzdělávacího střediska v Terežíně jsme mohli poznávat smutnou část novodobé historie, kdy člověk pohrdal člověkem, kdy lidský život nic neznamenal, kdy si skupina lidí osvojila právo rozhodovat o životě jiných...“

J. Dostálová

„Terežín mě udivil, šokoval, překvapil. Nemůžu pochopit, že se podobná zvěrstva (a některá ještě horší - Osvětim, Treblinka...) mohla dít v polovině 20. století!!! Nenechme se strhnout a mějme rozum! Pevně věřím, že ti, kteří viděli Terežín, se strhnout nedají.“

M. Netolická

„Když se řekne Terežín, mnoho lidí ani neví, co to znamená. Týráni lidí - to je ono. Na Terežín budu mít asi pořád smutné vzpomínky, jak asi trpěli všichni ti lidé a jejich děti.“

J. Pilařová

„Pro mě byl výlet do Terežína velmi poučný. Myslím, že by tam měl jet každý, aby pochopil pravý smysl dvou slov - koncentrační tábor.“

L. Bahulková

„Když před námi dnes někdo řekne Terežín, hned se nám vybaví utrpení vězňů a bolest těch, kteří byli odvezeni do vyhlazovacích táborů.“

L. Tomeňuk

„Celý pobyt byl pro mě zvláštní. Stále jsem si říkala: Jak můžeš spát někde, kde umírala spousta nevinných lidí a dětí, kteří měli celý život před sebou? ...“

M. Kašparová

Terežínská iniciativa se podílela na finančních nákladech exkurze dětí ze Základní školy ve Včelákově.

ZEĎ

Zeď je svislá část stavební konstrukce.

Zeď je dílem člověka.

Zeď odděluje civilizaci od přírody, člověka od přírody a někdy člověka od člověka.

Zeď nese otisk času v omítce, cihlách, v kameni.

Zeď je tvořena lijáky, mrazem i sluncem a rukama kluků.

Oprýskaná zeď v sobě tají mapu neznámých krajů, kde už jsme ve snu někdy byli.

Znám zdi pomalované neumělými srdíčky a nápisy: „Ta a ta miluje...“

Nebo zdi s jednoduchými kresbičkami prasátek s označením: „Ten a ten je ...“

Některé zdi mají svá jména. V Praze je Hladová zeď, kterou lidé kdysi stavěli a odměnou jim bylo jídlo. Na Kampě je zeď Johna Lennona, známého zpěváka a hudebníka.

Čínská zeď byla postavena k obraně země. V Jeruzalémě je Zeď nářků. U této zdi se lidé zbavují smutku a získávají ve svých modlitbách jistotu pro život.

Já stojím v místnosti před sněhobílou zdí popsanou jmény, která jsou abecedně seřazena. Kde je tato stěna? Proč je popsána jmény?

(Pokračování na str. 10)

Z NOVÝCH KNIH

Víc štěstí než rozumu

Mehr Glück als Verstand se jmenuje vlastní životopis izraelské spisovatelky, publicistky a vynikající překladatelky české literatury do hebrejštiny Ruth Bondyové. Živé, barvitě a navýsost upřímně vyprávění, začínající kapitolou *Praha – má láska*, vede čtenáře cestou do Terežína a rodného tábora v Birkenau, zamýšlí se nad příčinami přežití, vypráví o životě po holocaustu v Praze a v Izraeli, o lidech a událostech, s nimiž se jako novinářka setkávala a vyrovnávala. Kniha vyšla nejprve v Izraeli, nyní v německém nakladatelství Bleicher. Jedna z kapitol (*Přežití*) vyšla v *Theresienstädter Studien und Dokumenten* 1998. Ruth Bondyová je stálou spolupracovnicí této naší edice. V letošním českém i německém vydání vychází její studie *Zázrak s chlebem*, ve které je poprvé představeno nepatetické hrdinství židovského chlapce Heize Prossnitze.

Svědectví Alfréda Wetzlera

Český čtenář zná historii dvou slovenských židovských vězňů, kteří v dubnu 1944 uprchli z vyhlazovacího tábora v Birkenau, z vyprávění Rudolfa Vrby, které nakladatelství Sefer vydalo loňského roku pod titulem *Utekl jsem z Osvětimi*. Svědectví druhého, Alfréda Wetzlera, vyšlo u nás v roce 1966 jako autobiografický román Jozefa Lánika *Co Dante neviděl*. Zatímco Walter Rosenberg si ponechal do svého dalšího života jméno, na které mu po útěku slovenský odboj obstaral falešné osobní průkazy, a už zůstal Rudolfem Vrby, Wetzler si své jméno z časů odboje, Jozef Lánik, ponechal jen jako literární pseudonym. Múzeum židovskej kultúry v Bratislavě vydalo letos už čtvrté vydání Lánikova románu. Připojilo k němu doslov Alexandera Matušky, který napsal k jejímu prvnímu vydání a ve kterém Lánikovu knihu označil za „naš nejlepší román ve svém žánru“. Doslov ke čtvrtému vydání napsal Miroslav Kárný *O autorovi a skromném hrdinství*.

Význam zprávy Wetzlera a Vrby, kterou po svém útěku sepsali v Žilině, je nedoceňitelný. Do nejmenších detailů popsali ex-terminační mechanismus, objasnili metody industrializovaného vraždění, s dokonalou znalostí očitých svědků vysvětlili technickou záhadu, jak lze vyvražďovat statisíce, ba i miliony. Jejich zpráva děsila svým odhalením, jak je vlastně jednodu-

(Pokračování na str. 10)

Konference Fenomén holocaust

(Pokračování ze str. 1)

la plánovitá genocida romského obyvatelstva, byla jeho pronásledováním (a také mj. vyhlazením Židů, kteří od Romů odebírali jejich zboží) narušena společenská role, kterou Romové ve slovenské společnosti zastávali. Zástupci Muzea romské kultury v Brně představili muzeum samotné a průběh dokumentace genocidy Romů na jeho půdě. U příležitosti konference byla také publikována kniha Ctibora Nečase *Holocaust českých Romů*.

Michal Frankl

Koncert v Terezíně

Součástí, a vlastně předznamenáním mezinárodní Konference „Fenomén holocaust“, byl i koncert, věnovaný památce bialystockých dětí. Uspořádala jej Nadace Hanse Krásky v předvečer zahájení konference, 5. října 1999, v terezínském kostele Svätého Vzkříšení. Už při vstupu do kostela překvapila nádherná výzdoba a pozornost vůči všem hostům. Na lavicích byla pro každého hosta připravena malá kytička a čtyřjazyčná, dobře uspořádaná publikace, program koncertu, doplněný stručnou historií osudu bialystockých dětí a medailonky Otilie Kafkové – Davidové a Marie Lustigové, které s bialystockými dětmi zahynuly. Obsahovala také stručnou charakteristiku účinkujících, sborů, orchestru, sólistky i dirigenta.

Vlastní program byl důsledně koncipován v sepjetí se vzpomínkou na bialystocké děti. Všichni účinkující byli mladí lidé,

Úvodní pozdrav Václava Havla

Vážení přátelé,

když 8. března tisíce českých Židů v Birkenau v jeden jediný den vstupovaly do plynových komor, zpívaly vedle židovské písně Hatikva také československou státní hymnu. Deportovaní Romové si zpívali smutnou píseň o „velkém vězení v Osvětimi, v němž jsou v ohni spalováni lidé“. Nezáleželo však na tom, zda oběti masových vražd myslely na naději Sionu a Jeruzaléma, na svůj český domov, či prostě na zabitě a spálené matky a děti. Židé i Romové měli zkrátka podle promyšleného plánu zemřít, protože kdosi rozhodl, že nejsou lidskými bytostmi, ale pouhými bezcennými podlidmi. Tato tragédie, kterou asi nikdy plně nepochopíme, vešla do dějin pod názvem šoa, holocaust. Mohlo-li se však stát, že z okruhu lidských bytostí byli vyřazeni Židé, nic nebránilo ani vyvražďování homosexuálů, invalidů, mentálně postižených, nic nestálo v cestě tomu, aby si nacisté nepřisvojili právo rozhodovat o tom, zda v budoucnu mají či nemají existovat celé národy, které byly rozdělovány do různých kategorií podle nesmyslných kritérií.

Dnes již je mezi námi jenom hrstka těch, kteří přežili hrůzy holocaustu. Bohužel, různé mezinárodní aktivity v západní Evropě i ve Spojených státech se obětí žijících dosud ve střední a východní Evropě dotýkají jenom neochotně a okrajově. Avšak ani my sami neděláme dost pro to, abychom se poučili z osudu našich židovských a romských spoluobčanů. Čas přitom kvapí - naše školství a celý náš vzdělávací systém musí využít jejich paměti, dokud jsou ještě poslední žijící svědkové holocaustu mezi námi. Vždyť kdo jiný nám může přímo zprostředkovat historickou zkušenost, která nás učí, že každý projev nesnášenlivosti vůči menšinám či rasismu bývá počátkem útoku na samy základy lidské civilizace? V každém projevu intolerance vůči Romům, v každé antisemitské poznámce je zakódována hrozba transportů a plynových komor. Pro demokracii je stejně nebezpečný každý, kdo relativizuje či zpochybňuje minulost, ať je to americký neonacista, člen německého Witiko-Bundu nebo český skinhead.

Zpívají-li dnes hlupáci s oholenými lebkami českou hymnu a provolávají při tom rasistická hesla, je to hluboká urážka těch, kteří ji zpívali tehdy v okamžiku své smrti v plynových komorách v Birkenau. Vykřikují-li heslo Čechy Čechům, při své nevdělanosti asi ani netuší, že kdyby před půstoletím zvítězila ideologie, k níž se hlásí, neexistovali by již dnes ani Češi jako národ - ten měl podle tehdejších nacistických genocidních plánů prostřednictvím vyvražďování, vysídlování a nucené asimilace zaniknout během třiceti let, „ještě za života vůdce“, který se měl této slavné chvíle dožít. A přitom je docela dobře možné, že třeba právě lebký dědečků dnešních skinheadů by bývaly neobstály při absurdním přešetřování „germanizovatelnosti“ české populace, které nařídili Reinhard Heydrich a Karl Hermann Frank.

Světové společenství usiluje dnes o to, abychom do nového tisíciletí vstoupili vyrovnání s dědictvím holocaustu alespoň po stránce materiální. Tohoto cíle patrně nikdy nedosáhneme beze zbytku. Ještě tragičtější by však bylo, kdybychom se nedokázali z krvavé historie tohoto století poučit a kdyby se v budoucnu měly podobné hrůzy znovu opakovat. Vzdělání a znalost dějin spojené s lidskostí a obyčejnou schopností soucitu nám snad umožní rozpoznat zárodky staronových nebezpečí a spoutat demony nenávisti a zla dřív, než se nás opět zmocní.

(Doufám, že i konference Fenomén holocaust přispěje k tomuto cíli, a proto přeji vašemu rokování mnoho úspěchů.)

ať už to byl polský sbor DON-DIRI-DON, který koncert zahájil polskými písněmi pro děti nebo královohradecký soubor Jitro, s nádherně přednesenou latinskou dětskou mší pro sbor a orchestr Ilji Hurníka, Vinea Crucis. Po celý koncert účinkoval Bavorský zemský mládežnický orchestr, který kromě již jmenovaných sborů uvedl ještě Adagietto z 5. symfonie Gustava Mahlera a Symfonii č. 8 Franze Schuberta. Hlavním programem, podle něhož byl

celý koncert nazván, byly Mahlerovy Písně o mrtvých dětech. Sólo zpívala mladá zpěvačka Bernarda Fink – Inzko, dcera slovinských rodičů narozená v Buenos Aires. Celý koncert dirigoval Martin Turnovský.

Pro všechny přítomné to byl večer plný uměleckých i citových dojmů, který nám připomněl, že před 56 lety v tomto podzimmním čase bylo v Osvětimi zavražděno

Foto na této dvoustraně:
Michal Stránský

1196 bialystockých dětí a 53 dospělých z řad terezínských vězňů, kteří o ně v době jejich šestitýdenního pobytu v Terezíně pečovali.

Nelze nepoděkovat iniciátorce a realizátorce tohoto, do všech detailů promyšleného a koncipovaného koncertu, představitelce Nadace Hanse Krásy, paní Gaby Flawow.

Anna Lorencová

Z 12. celosvětové konference těch, kteří jako děti přežili holocaust

MOSTY K ZÍTŘKU

Už jedenáctkrát se setkali lidé, kteří jako děti přežili nacistickou krutovládu. Setkání se konala většinou ve Spojených státech, ale také v Evropě. Letos poprvé k němu došlo v postkomunistické zemi - u nás v České republice, v jejím hlavním městě Praze. A pod záštitou prezidenta pana Václava Havla. V Národním domě na Vinohradech ve velkém Majakovského sále se sešlo na 700 žen a mužů, jejichž dětství bylo ve znamení ghatt, koncentračních táborů, či ukrývaných v utajených bytech, kůlnách, sklepích apod. Každý z nás si svou minulost, nejtěžší dny, týdny, měsíce a roky svého života uvědomoval.

Zahájení

Z pověření přípravného výboru konference se ujala slova herečka Táňa Fišerová. V krátkém úvodu připomněla, že se scházíme přesně ve dnech, kdy začala druhá světová válka, která přinesla tolik hoře a utrpení. Paní Fišerová pak seznámila konferenci se členy předsednictva. Jako první představila paní Evu Benešovou, předsedkyni řídicího výboru konference a předsedkyni Společnosti ukrývaných dětí, jejíž zásluhou se pražské setkání dětí přeživších holocaust uskutečnilo. Táňa Fišerová pak jmenovala všechny další členy předsednictva, z nichž jmenujme alespoň některé. Především zahraniční - budoucí velvyslankyni státu Izrael paní Erellu Hadar, předsedkyni přeživších dětí z USA paní Stefánii Seltzer a paní Ann Shore. Z českých představitelů se mimo jiné zúčastnili paní Helena Dluhošová, zástupkyně Kanceláře prezidenta republiky, a ti, kteří vystoupili.

Slova se ujala paní Eva Benešová, která vyjádřila svou radost z toho, že se konference koná v Praze, a požádala její účastníky, aby využili všech možností, které se nabízejí. Význam pražského setkání zdůraznil Jan Munk, předseda Federace židovských obcí v ČR a ředitel Památníku Terezín. O přetrvávající existenci zla rasismu a antisemitismu hovořil předseda pražské židovské obce pan Jiří Daniček. Zástupce Magistrátu pan Jaroslav Balvín přednesl pozdravný dopis primátora Prahy Ing. arch. Jana Kasla. Přítomné velmi zaujalo vyprávění Rudolfa Vrby o osudech je-

(Pokračování na str. 14)

Svědectví Alfréda Wetzlera

(Pokračování ze str. 7)

chá, investičně, technicky a materiálově nenáročná.

Wetzlerův román se vyznačuje důstojnou střízlivostí při líčení událostí. Autor se nebojí přiznat ke svým slabostem při útěku. Hrdinou jeho knihy jsou osvětimští vězňové, nikoli on sám. Jeho osobní hrdinství vystupuje z románu skromně jako jeden z článků v řetězci s jinými – podobnými. Takový jako byl Wetzler ve své knize, takový byl i jeho osobní poválečný život. Žil způsobem sobě vlastním, skromně, nehledal ve vykonaném „ni zisk, ni slávu“, ale usiloval aby na osvětimské poselství nezapomněly současné, ani budoucí generace. Trpce snášel, že ho umlčeli zejména v době „normalizace“ sedmdesátých a osmdesátých let. Zemřel 8. února 1988.

První svazek Knižnice Institutu Tereziánské iniciativy

Zatímco vychází už desátý svazek ediční řady Tereziánské studie a dokumenty, připravuje se k vydání první svazek nově zakládané Knižnice Institutu Tereziánské iniciativy. Jejím posláním bude publikovat menší studie, zabývající se různými stránkami „konečného řešení židovské otázky“.

Jako první svazek této knihovny byla připravena disertační práce odborné asistentky Právnické fakulty Karlovy univerzity dr. Heleny Petřův *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939 až 1941)*. Knížka není jen prostým soupisem nejdůležitějších protižidovských protekto-

Zed

(Pokračování ze str. 7)

Nacházím se v Muzeu ghetta v Terezíně. Jména nejsou ozdobou zdi. Každé písmenko abecedy obsahuje mnoho příjmení, často i stejných. Jen jména u nich jsou jiná: Rebecka, Sára, Ruth, Samuel. Co jméno, to člověk. Co člověk, to osud.

Ze zdi na mě hledí množství očí mandlového tvaru, tmavé i světlejší barvy. Jsou to oči plné smutku, zoufalství, ale i nenaplněné touhy a naděje. Oči menších či větších dětí, kterým v Terezíně nebylo ani 15 let.

Jsou jich tisíce a všechny plné otázek, na které lze jen těžko odpovědět.

Proč jedni lidé ubližují druhým?

Proč se jedni nadřazují nad druhými?

Proč jedni vyhánějí druhé ze země?

Proč si ubližují pro odlišnost rasy?

Proč spolu bojují?

Proč, proč ...

Za očima ze zdi vystupují tváře a za chvíli je celá místnost plná průsvitných mátožných malých postavicek se žlutou Davidovou hvězdou na šatech. Děti si nehrají, neradují se, nesmějí se. Dívají se na čtyři stěny, které jim určovaly kolik prostoru, práce a povinností budou mít. Zdi, které omezovaly jejich touhy a přání. Zdi, které proklínaly při vzpomínce na zdi jejich vzdáleného domova a zdi, které je chránily před zimou a hladem. Zdi, tvořící nyní jejich domov a rodinu. Zdi plné tepla a porozumění, o které se mohly s důvěrou opřít a mezi které se mohly kdykoli vrátit.

Stojím zde provinile, mé oči směřují k zemi. Stydím se vzhlednout k těm postavicekám. Cítím na sobě tíhu lidského svědomí.

Vycházím z místnosti a svobodně se nadechnu. Dívám se do polí, která jsou rozdělena nízkými ohradkami z vyneseného kamene, ohradky, které neoddelují a lze je lehce přelést. Mám ráda zdi starých stodol a stavení i nové stěny domů.

Zdi, které se při pohlázení lidskou rukou otevrou a vydají svá svědectví zaslých časů, svědectví veselá i smutná.

Proto se vrátím zpět k té smutné zdi se jmény. Hladím ji a prosím za odpuštění.

Ivana Červinková, 9. třída, ZŠ Máchovy schody, Litoměřice

rátních a říšských v protektorátu platných legislativních opatření, ale obsahuje také obecnější charakteristiky a analýzy protektorátní, zejména protižidovské legislativy.

Jde o cennou pomůcku pro badatele a všechny zájemce, zabývající se historií protektorátních let.

Miroslav Kárný

Vzpomínky

Paní Valerie Straussová byla v říjnu 1944 deportována z Terezína do Osvětimi Birkenau a odtamtud do ženského tábora Schlesiensee, bývalé polské Slawy. Vybrali jsme několik úryvků z rozhovoru, který poskytl v roce 1994 Židovskému muzeu.

Byly tam jenom ženy a kopaly jsme základy. [...] Tři a půl metru hluboké díry to byly. Měla jsem těžký úraz a dostala jsem flegmónu do nohy. Marodka tam nebyla, ležela jsem ve studené stodole a dostala jsem zápal plic. [...] Naše lékařka, zubařka, mi ve stodole řezala nohu. Podařilo se to. Tři neděle jsem se nepostavila na nohu a ležela jsem po čtyřech, potom jsem ještě dlouho kulhala. [...] Nic jsme neměly, když mi rozřezala nohu, dala mi na to papír od margarínu. [...] 22. ledna 1945 jsme vykročily na pochod smrti. Předtím nám sebrali

všechny šaty. Jedna sestra mi dala letní šaty, které jsem si oblékla na nahé tělo a uchvátila jsem dvě deky. Jednu jsem si uvázala kolem pasu a druhou jsem měla přes ramena. Nohy jsem měla omotané hadry, ale naštěstí jsem dostala ještě dřeváky. [...] Šly jsme směrem na západ, protože se blížila Rudá armáda. 23. ledna, hned druhý den odpoledne, asi 40 žen už nemohlo dál, a já byla mezi nimi. Ostatní pokračovaly v cestě, a my jsme zůstaly na místě a s námi čtyři šupo. Když se setmělo, tak všechny ženy postříleli. [...] Brali to naštěstí po skupinách, já jsem byla ve třetí skupině asi osmnáctá. Šupo mě střelil do týla, a pak oba odešli pro další oběti. Když odešli, odlezla jsem od vykopané jámy a ukryla se za strom. [...] Když se všechno uklidnilo, šla jsem směrem na východ, vlastně jsem se spíš ploužila, protože nohu jsem měla v hrozném stavu. Byla jsem vyčerpaná, tak jsem se ukryla ve stohu slámy, kde jsem pře-

spala. Druhý den jsem šla celý den lesem ve sněhu, aniž bych někoho potkala a přespala jsem v rozbité stodole. Celou dobu jsem byla bez jídla. Měla jsem předtím kousek chleba, ten jsem poslala těm živým, když nás oddělili. 25. ledna jsem z posledních sil došla do malé vesničky Wiewo. [...] Ujal se mě starosta, který mi dal šaty a ubytoval mě v prázdném domku, který jsem měla celý pro sebe. Polské služky mi nosily jídlo. 30. ledna bylo Wiewo osvobozeno Rudou armádou. [...] 6. února mě prvně viděl ruský lékař. Ošetřil mi rány, měla jsem průstřel a kulka vylétla druhou stranou, to mě zachránilo.

Paní Valerie byla po osvobození šest týdnů léčena v Polské nemocnici ve Wolszteju a když se uzdravila a zotavila postupovala s Rudou armádou, pracovala v polní nemocnici. Do Prahy se vrátila 13. července 1945. Rodiče a manžel se nevrátili.

Anna Lorencová

MALUJ, CO VIDÍŠ

Od 23. října do 13. listopadu 1999 se konala v Praze v Clam-Gallasově paláci výstava kreseb Helgy Weissové-Hoškové. Pod záštitou primátora hlavního města Prahy ji pořádá Dolnosaský spolek na podporu města Terežína (spolupřadatelé byly Goethe institut Praha a Archiv hl. m. Prahy).

„Maluj, co vidíš!“ mi vzkázal otec, když jsem mu do mužských kasáren propašovala kresbu se sněhulákem a hrajícími si dětmi. To bylo v prosinci 1941, krátce po našem příchodu do Terežína. Sněhulák byl vlastně mou poslední opravdu dětskou kresbou. Otcovou větou i z vlastního vnitřního popudu jsem se cítila povolána k tomu, abych začala ve svých kresbách zachycovat každodenní život v ghettu. Dojmy, které měly od té chvíle na mne vliv, ukončily mé dětství.

Helga Weissová-Hošková

SETKÁNÍ DĚTÍ Z TEREŽÍNSKÉHO DOMOVA L 318

Letos v červnu, po 54 letech, se v Praze sešly bývalé děti z L 318. Byl jsem vedoucím tohoto domova v letech 1942-1944 spolu s obětavou Bertou Freundovou, která zahynula v Osvětimi.

Mnoho let jsem se snažil zjistit adresy sourozenců Schafferových, abych je mohl seznámit s textem dopisu jejich německé matky, poslaným z Prahy do Terežína. Dolfi byl tehdy dvouletý, Brigita čtyřletá.

Zásluhou Ericha Rohana, Anny Hyndrákové a zejména Hanky Růžičkové jsme se setkali nejen se sourozenci Schafferovými, ale i s dalšími „dětmi“ - Nadjou Kelly z Anglie, Věrou Egermayerovou, která je novozélandskou konzulkou v Praze, a jejich vychovatelkami - Irenou Brodovou a Dr. Martonovou. Vilma Holzerová-Fischerová se schůzky bohužel nedožila.

L 318 byl dětský domov pro české, později také německé, holandské a dánské děti ve věku od 2 do 9 let, většinou sirotků.

Věnovali jsme jim nejlepší možnou zdravotní péči, snažili jsme se o zlepšení jejich stravy a zavedli jsme i tajné vyučování.

Hudební a divadelní programy umožňovaly dětem žít alespoň „polonormálním životem“, pokud zůstaly v Terežíně.

Řada z nich po válce vystudovala a jsou dnes velmi úspěšnými lidmi.

Michal Flach, USA

Zatím známe adresy 8 bývalých dětí z L 318. Kdo zná další „dětí“, prosím, ozvěte se na adrese:

Anna Hanusová-Flachová, Antonínská 26, 602 00 Brno, tel.: 05/41 21 32 35.

CESTA DO MINULOSTI

Památník koncentračního tábora v Neuengamme, spolu se senátorskou kanceláří v Hamburku a za přispění a přičinění okruhu přátel památníku, rozeslal koncem května 1999 pozvánky bývalým vězňům pracovního tábora v Hamburku. Jednalo se o čtyři ženy z Izraele a dvě z České republiky.

Z Izraele přijaly pozvání Ruth Bachrichová, Ruth Kemenyová, Zuzka Weissová a Dita Krausová, žena známého spisovatele. Z Čech přijela do Hamburku dr. Dagmar Lieblová a já.

8. června nás na nádraží čekala mladá dívka Nina Echelmayerová, která v rámci akce Suehnezeichen pracovala pro památník. Zavedla nás do poněkud zvláštního hotelu. Velký patricijský dům, který sloužil kdysi jako obytný dům, je dnes přebudován v atypické hotely. V každém z pěti poschodí se totiž nachází jiný hotel. Ten náš se jmenoval Amsterdam a byl v přízemí a ve druhém patře. Prostorné pokoje s vysokými a štukem zdobenými stropy svědčily o tom, že se kdysi jednalo o velice elegantní byty.

Každá z nás měla na stole kytici růží, dopis na uvítanou a program na celý týden. Naposled jsme se viděly v roce 1945 a změnily jsme se natolik, že jedna druhou nepoznala. Ovšem společně prožítá léta v lágru nás okamžitě sblížila.

Naši hostitelé nás hned první večer zavedli do italské restaurace, kde byla pro nás přichystána dlouhá tabule. Tam jsme se sešly s Karl-Heinzem Schultzem a jeho ženou Karin.

K. H. Schultz nejenže toto setkání zorganizoval, ale byl to on, kdo dal podnět k vytvoření pamětní desky, která se nyní nachází na Městském úřadě v Neugrabenu, kde byl také jeden z našich hamburských

táborů. Trochu mi pan Schultz připomíná volajícího na poušti, neboť svým krajanům neúnavně připomíná, co nám učinili za Hitlerovy vlády.

Dalšími účastníky setkání byli pracovníci památníku. Dr. Detlev Garbe, vedoucí, je mladý a nesmírně sympatický muž, který je velice dobře informován jak o táboru v Neuengamme, tak o vedlejších táborech, k nimž jsme patřily. Hans Ellger a paní Leonie Guldenpfennig si s každou z nás naplánovali video-interview.

9. června se nás ujal mladý průvodce a zavedl nás na místo nedaleko hotelu, kde bylo shromaždiště hamburských židů před deportací. V blízkosti toho místa stála kdysi velká synagoga, kterou nacisté zapálili v tzv. křišťálové noci. Dnes se v těchto místech nachází mozaika ve formě půdorysu budovy a pamětní deska. Naše cesta pokračovala k budově soudu, kde se nachází jakýsi billboard, kde jsou vyznačeny všechny tábory v Hamburku a okolí.

Bylo jich hodně!

Průvodce nám ještě ukázal dva velké obchodní domy, které kdysi patřily židům.

Další zastávka byla na „Alsterpromenade“ mezi vnější a vnitřní Alsterou. Kdysi to bylo malebné hamburské korzo, které nadošlo i Heinricha Heina. Město s širokými bulváry, elegantními obchody, kavárnami a restauracemi je velice krásné a již bez jakýchkoli stop války.

My jsme kdysi viděly Hamburk v troskách, dnes už válku nic nepřipomíná. Naopak, dýchá bohatstvím. Je to stále ještě hanzovní město, otevřené světu.

Odpoledne bylo věnováno návštěvě památníku v Neuengamme. V těchto místech stál obrovský mužský tábor, smutně proslulý krutou událostí.

V posledních dnech války nahnali SS-mani vězně na loď, které vypluly na otevřené moře, ačkoliv spojenci varovali Němce letáky, že každá loď, která vypluje, bude bombardována. Loďe byly zničeny a vězňové se utopili. Pokud se některému podařilo doplatit na břeh, byl klacky ubit hochy z Hitlerovy mládeže. Nebyla to jediná velká tragédie, která se v Neuengamme odehrála. V expozici památníku jsou fotografie dětí vystavených lékařským pokusům. Jejich těla byla pokryta nádory. Po skončení série pokusů byli tito ubožáci oběšeni ve sklepech bývalé školy na Bullenhusen Dammu.

10. června nás čekal opravdový návrat do minulosti. První zastávka tohoto dne je skladiště ve Freihafenu!

(Pokračování na str. 12)

Cesta do minulosti

(Pokračování ze str. 11)

První tábor v Hamburku, kam nás přivezli z Osvětimi, byl právě v tomto skladišti (bezcelní pásma v přístavu, kde mělo i někdejší Československo svůj přístav, tzv. Moldauhafen). Ulice Dessauerufer je lemovaná cihlovými patrovými domy. Tam nás ubytovali a odtud nás vozili ještě za tmy na lodi do velkých rafinerií, silně poškozujících četnými nálety. Tam jsme konaly odklizovací práce.

Před onou budovou jsme stály jak zmrazeny a slzy mi stoupaly do očí. Skladiště vypadalo stejně jako kdysi. Se sevřeným hrdlem jsme vstoupily do šeré dlouhé místnosti s mohutnými dřevěnými podpěrami, kde bylo kdysi ubytováno pět set žen. Všechno bylo jako tenkrát, jen palandy chyběly a také velké kruhové umyvadlo s mnoha kohoutky, kde jsme se po práci myly. Několik žen sestoupilo do sklepa. Tam jsme kdysi, třesoucí se chladem a strachem, přečkávaly noční nálety. Ještě jsem se podívala z okna na přístav, který tehdy znamenal pohled do svobodného světa.

V přízemí skladiště je dnes čilý ruch, protože tato budova znovu slouží svému účelu.

Další zastávkou byla průmyslová čtvrť Hamburku - Tiefstack. Za našich dob tam nebyl kámen na kameni, dominantou čtvrti byl tehdy velký plynojem a několikapatrový bunkr. Po těchto budovách není dnes památky. V nově vybudované čtvrti není žádná z nás schopna určit, kde vlastně stála cementárna, kde jsme byly ubytovány. Když jsme tenkrát Tiefstack opustily, byl náš tábor za velkého náletu vybombardován. Zel tam jen obrovský kráter po bombě. A nás pak odvezli do Bergen-Belsenu, kde nás čekalo inferno.

Tentokrát nás na radnici v Hamburku očekával pan starosta Hollriegel, který nás srdečně uvítal, pohostil kávou a pečivem a v proslovu ujistil, že dnešní generace nezapomene na smutnou minulost.

Ještě téhož dne jsme navštívily Neugraben, kde byl náš tábor, než nás tehdy v roce 1944 přemístili do Tiefstacku. Neugraben - předměstí Hamburku - připomíná hezké městečko s idylickým okolím. Zrovna v okolních lesích zřídili Němci koncentrační tábor. S oblibou zakládali lágry uprostřed krásné a nedotčené přírody, pokud možno daleko od lidí. Ale v Hamburku nedocílili naprostou izolaci. S naším táborem sousedil tábor pro pracovní nasazené síly. Byli tam Francouzi, Belgičané, Holanďané a po práci jsme s nimi přes dráty mluvily. Rozhovory u drátěného plotu

ale záhy skončily. Snaživý dozorce se toho dopátral a vystřelil na děvčata. Naštěstí žádnou netrefil. Na pracovišti jsme někdy také mluvily s místními obyvateli. Někteří se nám snažili pomoci a dali nám něco k snědku.

Z bývalého tábora zůstalo jen pár travou zarostlých základů. Na velké louce, lemované lesními stromy, leží kámen. Bývala na něm pamětní deska připomínající náš tábor. Vandalové ji čtyřikrát poničili a tak ji pan Schultz nechal přemístit do středu městečka Neugraben. Na louku chodí lidé z okolí venčit psy...

Ale mile nás překvapil zájem a hojná účast na besedě, na kterou jsme byly večer pozvány do veřejné knihovny v Neugraben. Otázek návštěvníků bylo mnoho a našich odpovědí stejně tolik.

11. června pro nás hostitelé připravili návštěvy různých škol. Každé z nás byla určena jiná škola. Na mne čekali žáci v katolické škole, kam chodí ponejvíce děti různých cizinců. Přečetla jsem jim jeden ze svých memoárových textů, abych jim přiblížila hrůzy válečných let. Otázky, které mi potom děti kladly, jim pravděpodobně navrhla učitelka. Jeden kluk, možná to bylo z jeho hlavy, mne překvapil dotazem, zda nenávidím Němce. Snad pochopil smysl mé cílené odpovědi, že dnes žije v Německu nová generace, která, doufám, nepřipustí, aby se opakovalo to, co se stalo. Nedovedu posoudit, zda beseda na ně zapůsobila tak, jak jsem se o to snažila. Byli velice disciplinovaní a slušní. Paní ředitelka mne obdarovala obrovským pugetem.

12. června jsme měly dopoledne volno, a tak jsem se v doprovodu Niny vydala do středu města. Za války jsme ho viděly z dálky, z řeky, když nás loď vezla do práce. Bylo krásné jak Fata Morgana. Vozili nás tehdy kolem procovsky veliké sochy Bismarcka. Dnes je diskrétně schována za skupinou vysokých stromů. Zřejmě se již intenzivně nevzpomíná na tvůrce Velkoněmecké říše.

Při odpoledním video-interviewu jsem se snažila vypravovat bez velkých emocí. Hans Ellger, který se mnou hovořil, byl velice taktičtí a jeho otázky svědčily o velikém zájmu. Přiznal se, že sbírá materiály také pro svou budoucí doktorskou práci.

V sobotu večer jsme se v kostele sv. Michala, který je dominantou a symbolem Hamburku, zúčastnily varhanního koncertu. Kostel je barokní, ale rozdíl mezi barokem v Čechách a barokem v severním Německu je frapantní. Zatímco naše baroko je hravé, překypující emocemi, je baroko

v Hamburku přísné, střízlivé, přizpůsobené protestantismu.

V neděli 13. června jsme se vydaly na návštěvu Bergen-Belsenu. Opět byl uprostřed krásné přírody (Luneburger Heide) příšerný koncentrační tábor, kde umírali vězňové po tisících, aniž by je někdo pohřbil. Kdo v tomto táboře byl, nezapomene do konce svých dnů na toto peklo na zemi. Vězňové byli bez jídla, bez vody, vystaveni skvrnitému tyfu. Ten stav byl nepopsatelný. Dr. Rahe, vedoucí tamějšího památníku, nás uvítal a navštívily jsme prostranství, kde byl lágr.

Vidíme obrovskou pláň porostlou věsem a tam se zvedají mohyly - masové hroby s lakonickými nápisy 2000, 3000, 4000 mrtvých. Hroby vznikly po konci války, kdy mrtvé zahrnula velká rypadla do připravených jam. Hrůzný pohled, na který nelze celý život zapomenout.

Na konci pláně se zvedá velká zeď. Na ní jsou ve všech jazycích, kterými vězni mluvili, slova na rozloučenou. U českého nápisu pokládáme květiny.

Spolu s vojenským jeepem jsme odjely na hřbitov těch, kteří zemřeli po osvobození. Pohřbení jsou podle data svého úmrtí. O jejich hroby je pečováno - rostou na nich kytky. Několik hrobů nese jméno pohřbeného, ale většina je anonymní.

Dita marně hledala hrob své matky, která zemřela po válce ve věku 42 let, a tak květiny položila alespoň na ten, který odpovídal datu, kdy její maminka zemřela.

Cesta zpět do Hamburku vede krásnou přírodou a volky nevolky mne právě tam napadlo, že se vraždilo v Babí Jaru také uprostřed přírody.

Večer v neděli 13. června se s námi ještě jednou setkali naši obětaví hostitelé. Vděčíme jim za cestu nabitou emocemi, za tuto cestu do minulosti.

Margita Herrmanová

ALESPOŇ JMÉNO

V květnu letošního roku odhalil starosta Drážďan Klaus Gaber v urnovém háji na hřbitově v Drážďanech-Tolkewitzu památník na společném hrobě dvou set třinácti obětí umučených nacisty v koncentračních táborech Schwarzheide a Flossenbürg.

Na památníku je nápis v osmi jazycích včetně češtiny a hebrejštiny tohoto znění: *Obětem národního socialismu v koncentračních táborech Schwarzheide a Flossenbürg.*

Na osmi bronzových tabulích jsou odli-

ta jména zde pohřbených vězňů. Alespoň ta.

Pietního aktu se zúčastnili bývalí vězňové obou táborů, zástupci vyslanectví zemí, jejichž občané jsou zde pohřbeni, zástupci zdejší židovské obce a další hosté.

Pietní akt na hřbitově v Drážďanech-Tolkewitz. Foto: Libuše Kolínská

K památníku jsme položili květiny za Federaci židovských obcí v ČR, za Židovskou obec v Praze a Teplicích a kytice od spoluvězňů. Kytici státu Izrael položila k památníku paní Miriam Shomatová, generální konzulka Izraele v Berlíně.

Pietní akt odhalení pomníku a desek se jmény umučených zahájil projevem Klaus Gaber, starosta Drážďan, potom se pomodlil evangelický farář p. Reiman. Náš kantor p. Mikuláš Roth přednesl *El mole rachamim* a člen Židovské obce v Drážďanech p. Wagner se pomodlil *Kadiš*.

Bývalí vězňové koncentračních táborů Miloš Volf, Richard Svoboda a Hanuš Gärtner přednesli krátké projevy. Součástí obřadu bylo také předání knihy našeho spoluvězně Jiřího Fränkla *Hořící nebesa* a Zprávy o koncentračním táboře Schwarzhede, obojího v německém znění. Knížku i zprávu si vyžádali zástupci města a budou je používat při výchově a vzdělávání nové generace.

Pietní akt u památníku zakončili trubači místního sboru Mendelssohnovými melodiemi a písní *Šalom chaverim*.

Neznáme místa skonu ani hroby svých rodičů a prarodičů. Ve vašich hrobech, bratři, opatrujeme též hroby a památku svých rodin.

Pavel Stránský, Richard Svoboda

Nad hrobem v Chřibské

V pondělí 10. května letošního roku jsme se společně s občany obce Chřibská u Děčína pomodlili u hrobu svých bratří z koncentračního tábora Schwarzhede, kteří byli zavražděni strážemi SS v Chřibské 24. dubna 1945.

Nacistickému běsnění tehdy podlehl 23 našich spoluvězňů. Jejich tělesné pozůstatky byly po válce exhumovány a pohřbeny na zdejší katolickém hřbitově ve společném hrobě. Sedmáct z nich má svá jména na pomníčku. U šesti zavražděných se nám jména nepodařilo zjistit a domníváme se, že to jsou vězni z jiného tábora.

Na hřbitově se po projevu starosty obce Jana Navrátila pomodlil náš kantor Mikuláš Roth *El mole rachamim* a přednesl *Kadiš*.

Vzpomínky se zúčastnil velký počet obyvatel Chřibské, k nimž hovořil tehdejší účastník pochodu Pavel Stránský.

Po skončení pietního aktu jsme se sešli s občany Chřibské na místní radnici, poděkovali jim za péči o posvátná místa, kde našli naši bratři místo věčného odpočinutí.

Pavel Stránský, Richard Svoboda

Pietní akt u zdi hřbitova v Chřibské.

Foto: Libuše Kolínská

Vybrali jsme pro Vás z nového čísla BULLETINU BEJT TEREZÍN

V srpnu letošního roku vydal Bejt Terezín už své 47. číslo. I z něho jsme vybrali zajímavé informace:

☆ ☆ ☆

Novým předsedou společenství BT byl na letošním květnovém shromáždění zvolen příslušník druhé generace Eli Lawental. Ve svém dopise se obrací na všechny členy BT, aby i nadále rozvíjeli aktivitu, která povede k naplňování stanovených cílů. Je

doktorem sociálních věd a získal diplom na filozofické fakultě a tituly v oborech státních věd a administrativy.

☆ ☆ ☆

Na květnovém shromáždění přednesla naše členka Anna Lorencová pozdravný dopis předsedkyně Terezínské iniciativy Dany Lieblové. Ta ocenila velmi dobrou spolupráci obou organizací.

☆ ☆ ☆

Průvodce pro terezínské ghetto vydal BT ve spolupráci s oddělením mládeže izraelského ministerstva výchovy. Průvodce obsahuje přehled různých míst, která - tematicky seřazená - připomínají historii. Kromě textů obsahuje publikace také obrázky, fotografie a karty. Smyslem knížky je umožnit návštěvníkům Terezína, zejména skupinám mládeže, orientovat se zde a terezínské ghetto pochopit.

☆ ☆ ☆

Vedoucí Terezínského hudebního pamětního projektu (TMMP) Prof. David Bloch informoval vedení BT, že britské nakladatelství Boosey a Hawkes, které se specializuje na hudební tvorbu, se rozhodlo vydat asi 60 hudebních děl, která vznikla v terezínském ghettu v letech 1941 - 1945.

☆ ☆ ☆

Kabaret Karla Schwenka uvedli v auditoriu památníku Yad Vašem. Originální šansony napsali Petr Kien, Karel Schwenk, Frída Rosentalová a jiní. Mnohé melodie jsou původní, jiné bylo třeba znovu zkomponovat.

☆ ☆ ☆

10. března před 51 roky tragicky zahynul Jan Masaryk. Byl velkým přítelem Židů v Izraeli. Mnohostrannou pomoc židovským záležitostem věnoval nejen jako ministr československé exilové vlády během druhé světové války, ale zejména po svém návratu do Prahy, kde se kromě jiného až do února 1948 věnoval spolupráci s Jointem.

☆ ☆ ☆

Helga Hošková vystavovala koncem roku své kresby v Londýně, a to jak dětské veselé kresby, které tvořila přímo v Terezíně, tak vážné studie, které vytvářela o holocaustu po válce. Výstavu v Londýně uspořádal týdeník TIME.

(jer)

Mosty k zítřku*(Pokračování ze str. 9)*

ho rodiny a o jeho útěku z Osvětimi. Vrchní zemský a pražský rabín Karol Efraim Sidon připomněl svátek Rošhašana a pozdravil účastníky setkání zatroubením na šofar.

Velvyslankyně Izraele paní Erella Hagar vyslovila poděkování všem organizátorům konference. Paní Fišerová pak přečetla poselství nositele Nobelovy ceny za mír pana Elie Wiesela. S velkým zájmem vyslechli přítomní projevy hostů ze zahraničí, které informovaly o činnosti organizace ukrývaných dětí, jež vznikla v Americe na začátku tohoto desetiletí s malým počtem členů, v současnosti však již existuje na 40 skupin s 6000 členy. Paní Stefanie Seltzer a Ann Shore vyslovily potěšení z toho, že 12. konference se koná v České republice. Pan Evžen Ječný, organizátor finančního zabezpečení konference, poděkoval všem sponzorům. 21 organizací i jednotlivců přispělo k tomu, že se jednání mohlo konat v tak velkém rozsahu, a to nejen za účasti ukrývaných dětí, ale také těch, kteří přežili věznění v ghettech a v koncentračních táborech. Paní Daisy Miller, ředitelka nadace Stevena Spielberga, sdělila, že je ukončen sběr 50 tisíc svědectví z 57 zemí světa a nyní se zpracovávají indexy a katalogy. Slovo k poděkování dostává ještě zástupce polské delegace a pracovnice Jad Vašem. K mikrofonu přistupuje občan rómského původu, aby zdůraznil, že s židovským holocaustem organizovali nacisté i genocidu Rómů s obdobnými důsledky.

Semináře a workshopy

Pražská konference vycházela ze zkušeností minulých shromáždění. Poněkud jiná byla v tom, že téměř polovinu delegátů tvořili vězni ghetta a táborů. To především zásluhou Tereziánské iniciativy. Projevilo se to také v tématech velkých seminářů i malých workshopů. Jmenujme alespoň některá z nich. Uskutečnil se například seminář o vyvraždění východních Židů, o odškodnění Židů ze střední a východní Evropy, o česko - německých vztazích. Ten potvrdil, že v této oblasti došlo v posledních letech k značné proměně - od bezvýhradné nenávisti k jistému smíření vyjádřenému slovy - **můžeme odpustit, ale nikdy nesmíme zapomenout.**

Na workshopu o dětských domovech v Terezíně řekla úvodem několik slov Anita Franková a pak se hovořilo o jednotlivých „hajmech“, jak se v nich žilo, jak se stěhovaly, jak se tam vyučovalo, o dětské opeře Hanse Krásky a Adolfa Hoffmeistra Brundi-

báru a dalších představeních, o vychovatelích a osobnostech, které tu působili.

Historik Toman Brod přednesl úvahu na zahájení workshopu o Osvětimi a Birkenau, o rodinném táboře a o osudech dětí v něm. Diskutující věnovali pozornost například osobě Fredyho Hirsche, životu v dětském bloku, Mengelově dvojčatům, ale i posledním dnům před osvobozením poté, kdy převážná většina vězňů byla nucena odejít na transporty smrti. Hovořilo se i o posledním pochodu těch, kteří v táboře zbyli a které jejich esesácký doprovod v polovině cesty mezi Birkenau a základním táborem opustil.

Závěrem a o věcech kolem

Pro úplnost je třeba ještě dodat, že v pátek večer a v sobotu dopoledne se účastníci konference mohli věnovat modlitbám

v Jeruzalémské synagoze, že si prohlédli Prahu, že v neděli přijeli na tryznu do Terezína a že se zúčastnili i mnoha dalších akcí. K nim například patřila terezínská opera Hanse Krásky Brundibár, kterou v jedinečné úpravě uvedl Dismanův dětský rozhlasový soubor.

Závěr konference patřil hlavním organizátorům - paní Evě Benešové a dalším členům předsednictva, kteří pozitivně celé jednání zhodnotili. Stejný názor vyjádřily i květiny, které věnovali účastníci konference paní Benešové i jiným.

Pražská konference své poslání v plném rozsahu splnila, rozšířila charakter organizace ukrývaných dětí ve společnost dětí přeživších holocaust. Úplnou tečkou za pražským setkáním je pozvání na příští konferenci, která se bude konat v Houstonu v Texasu ve dnech 12. - 15. října 2001.

Jiří Steiner**Děkujeme za spolupráci***(Z dopisu, který přišel na adresu TI)*

... děkujeme všem členům Tereziánské iniciativy za spolupráci při přípravách a v průběhu konference *Mosty k zítřku*. Děkuji jménem organizace **Hidden Child Praha**, jménem řídicího výboru konference i jménem svým.

Děkuji za vaši přímou účast, za spolupráci již v průběhu příprav, jichž se zúčastnily paní Anna Lorencová a Milena Procházková přímo v programové části, zejména zajištění Dismanova dětského rozhlasového souboru. Jejich Brundibár byl milým, vzácným a dojemným obohacením setkání, přijatým účastníky s velkou vděčností. Velmi aktivní byly při zajišťování doprovodných programů další členky TI, paní Helga Hošková a Alena Munková-Synková. Vybraná umělecká díla a doporučené filmy výborně reprezentovaly tvůrce z naší židovské komunity. Prosím, aby vedení TI tlumočilo svým členům, zúčastněným na přípravě a průběhu konference poděkování. O dobrý pocit účastníků se postarali dr. Renée Friesová, dr. Anita Franková a dr. Toman Brod...

**Eva Benešová, předsedkyně Hidden Child Praha
a předsedkyně řídicího výboru konference Mosty k zítřku**

Pro sbírku v Památníku Terezín

Památník Terezín se v rámci své činnosti věnuje uchování památky obětí holocaustu, zejména těch, které prošly terezínským ghettem. Chtěli bychom doplnit sbírku fotografií o civilní snímky lidí, kteří se z rasových důvodů dostali do tábora v Terezíně. V této souvislosti se proto obracíme na bývalé vězně ghetta a všechny, kdo vlastní fotografie vězňů terezínského ghetta s prosbou o jejich zpřístupnění formou daru nebo zapůjčení.

Uvítáme zejména snímky pořízené v co nejmenším časovém odstupu od deportace. Jedinou podmínkou je, aby zobrazené osoby byly bezpečně identifikovány, tzn. aby nemohlo dojít k jejich záměně.

Nabídky zasílejte laskavě na adresu:

Památník Terezín, Fotoarchiv, 411 55 Terezín, tel.: 0416-782 225 nebo 782 442, fax: 0416-782245, e-mail: pamatnik@uni.pvt.cz.

Poděkování do Radotína

Tereziánská iniciativa děkuje tímto p. MUDr. Miroslavu Dlouhému z redakce časopisu *Šemík*.

S velkým pochopením a soucitem s osudy židovských rodin jste vzpomněli na odsun prvních transportů, které se týkaly i vašich spoluobčanů z Radotína.

Děkujeme za uveřejněnou vzpomínku na jejich osud ve vašem časopise *Šemík*.

Milena Procházková

Vzorové stanovy židovské obce a názor Žida z ulice

V těchto týdnech jsou na představenstvech a shromážděních členů židovských obcí projednávány „Vzorové stanovy ŽO“, předložené a schválené Federací židovských obcí.

Po pozorném přečtení tohoto významného dokumentu nezbývá než konstatovat, že jeho autoři toho o smýšlení a názorech nás, velké většiny Židů v České republice, jakož i o demokracii příliš mnoho nevědí. Vědí však, jak postupně ovládnout život v jednotlivých obcích, a proto tyto „stanovy“.

Základní prostředek jak získat minoritě rozhodující vliv proti ostatní většině je dán článkem č. 2. Tento článek, nazvaný „Řádné členství“ rozděluje členy obce na „řádné“ a „mimořádné“. Dále cituji doslovně z odstavce 1: „Řádné členství v ŽO může být žadateli (telce) přiznáno při splnění jedné z podmínek:

- a) Je-li nebo byla-li matka žadatele (telky) prokazatelně Židovka,
- b) podrobil-li se žadatel (telka) halachické konverzi.

Rozhodující tedy není například skutečně prožitý holocaust, ale halachický výklad židovství. Avšak ani ten, kdo splňuje jeden z bodů a) či b) ještě nemá vyhráno. Další podmínka je formulována v odstavci č. 2 téhož článku. Cituji: „Představenstvo ŽO přijímá řádné členy podle jejich žádosti na základě stanoviska rabinátu ŽO, či kolegia duchovních ŽO“... (podtrženo autorem).

Více snad dodávat netřeba. Jen snad to, že do představenstva obce mohou být dle čl. 4, odst. 3 voleni pouze řádní členové. Jedině tím se totiž liší právy a povinnostmi od členů mimořádných. Normálně myslící člověk nemůže pochopit, proč ta hrstka, která tu ještě žije, se má členit na řádné a mimořádné Židy. Ale právě proto je normálně myslící. Jinak ovšem máme to, co jsme si díky naší pasivitě vysloužili. Budou-li v současné podobě vzorové stanovy v jednotlivých obcích schváleny, pak jejich činnost, včetně majetkových dispozic, přejde postupně na jejich rabináty nebo kolegia duchovních.

Na několika místech stanov (čl. 4 odst. 1, čl. 5 odst. 1) je v souvislosti s náboženským životem obce zvlášť uvedeno, že musí být v souladu s „halachickými předpisy“. Jakýkoli reformní přístup se tedy předem, bez jakéhokoli případného přihlídnutí k přání členů obce, zamítá. A co teprve ti, kteří své židovství vnímají jinak než náboženstvím. Budou zřejmě ukamenováni. Ve

stanovách o tom není zatím ani zmínka. Ale to napraví snadno dodatek č.1.

Co dodat závěrem? Zdálo by se, že po tom všem, co jsme v uplynulých šedesáti letech v této části světa zažili a kolik nás tu ještě zůstalo, nemůže nějaká myšlenka jedněch ovládat ty druhé vůbec vzniknout. Pakliže však dochází i k organizovanému úsilí takové myšlenky uskutečnit, pak není v naší komunitě něco s demokracií v pořádku.

Soudím, že každý z nás, kdo se cítí být Židem, bez ohledu zda věřícím či nevěřícím, uznávající obřad halachický či re-

formní, pocházející z židovských rodičů či jen z židovské matky nebo jen z židovského otce, obřezán či neobřezán má svaté právo být rovnoprávným členem obce. Volit a být volen do vedení obce. O tom všem mohou a musí rozhodovat členové obce prostou většinou a jejich hlasy jsou si rovny. Vliv duchovních může být jen takový, jaký si svojí důvěryhodností, obětavostí a užitečností získají. Nemůže být proto stanovami dekretován. Nikdo nemá právo omezovat kohokoli v jeho náboženském vyznání a způsobu, jakým ho projevuje. Nikdo nemá právo zpochybňovat lidskou hodnotu nevěřícího. V první řadě jsme totiž všichni lidé.

Hanuš Hron

Rozloučení s paní profesorkou Eliškou Kleinovou

Dne 2. září 1999 zemřela paní profesorka Eliška Kleinová. Zemřel člověk, na jaké se nezapomíná.

Narodila se 27. února 1912, jako třetí ze čtyř dětí. Maminka byla z Valašska, tatínek z Hané. Tam v rozsáhlé židovské rodině má paní profesorka své kořeny a prameny, z nichž jsme jejím prostřednictvím ochutnávali my všichni, kdo jsme ji obklopovali a jejichž starosti si zapisovala a nosila ve svých „závitcích“, dokud si je „neodfajfkovala“.

Odtud z Moravy pramenila i její cílevědomost, sebekázeň, věcnost a živoucnost, které odolávaly nekonečným škodám na její duši, způsobeným válkou.

Není třeba připomínat, kolik báječné a užitečné odborné práce v oblasti metodiky a praktické pedagogiky za sebou paní profesorka Kleinová nechává. Vydala asi 50 titulů, úspěšně vycházejí její klavírní školy v mnoha vydáních. Učila děti a zevšeobecněovala pedagogickou problematiku. Pomáhala učitelům, vedla semináře, instruktáže, ale o tom jistě napíší povolání.

„Hudební výchova má vést ke kultivaci, k obrodě člověka a lásce k hudbě“ - takové bylo její krédo, které dokázala opravdu uskutečňovat tak, jako málokdo. S lehkou ironií říkávala, že má ráda „čistou práci“ protože cokoli dělala, bylo precizní. Avšak nebyla perfekcionista. Řídila se zásadou, že k dosažení předsevzatých cílů je třeba zažehnout jiskru, nechat svítit plamínek a vytvořené mechanismy uvést „na oběžnou dráhu“.

Měla spoustu přátel a vedla bohatý společenský život. Pro mnohé z nás byla jakousi chodící historií. Přitom musela žít s rozlehlou třináctou komnatou v sobě, kam nepouštěla nikoho a skoro se bojím, že ani sebe. Tam bylo to, co bolelo tak, že se to nedalo vzít na vzduch.

Nebylo-li sil, nelámala věci přes koleno a „odpískala to“. Sama nikdy nenařikala, ale zato o druhých říkávala, že mají „starosti na deset hlav“. Kdo by si nevzpomněl jak při různých příležitostech krásně užívala okřídlená úsloví, vlastní i tradovaná, o Feničanech i to dědečkovy: „Mě mají lidi ještě chvála Bohu rádi...“

Milovala jsem její humor, který ji neopustil do posledních chvil. Třeba, když v nemocnici místo banánu byla na lžičce erární krupičná kaše, řekla jediné slovo: „zrada“ a viditelně kvitovala, že nás zase pobavila. A v té pro nás tak nezvyklé horizontální poloze na posteli Vysočanské nemocnice se usmála úžasně krásným a výmluvným úsměvem, jaký jsme u ní ještě neznali.

Odešla. Udělala určitě vše, co se udělat dalo. Myslím, že to věděla a byla šťastná. Gideon, její geniální bratr, jemuž se obětovala a jehož jméno nese nadace, kterou založila, tak zůstává živým, uváděným autorem.

Buďte klidná, paní profesorko, máme Vás rádi. Všichni jsme Vaši vděční žáci.

Madla Wawerková

Vzpomínka na Elišku Kleinovou

Líza už své trápení posledních dní má za sebou a můžeme na ni už jen vzpomínat. Vzpomínat na to, jak kdysi dávno v Terezíně pomáhala udržet L čtyřistadesítku. Co to znamenalo? Trvale a šikovně tlačit na provianturu, abychom my děti měly co jíst. Nebyla v tom úsilí samozřejmě sama. Ale nebylo to její jediné úsilí. Energicky se starala i o to, aby její hudebně nadaný bratr Gideon měl možnost své nadání i v Terezíně uplatnit. Gideon zahynul krátce před koncem války a Líza všechnu svou sílu věnovala tomu, aby se bratrova hudba uplatnila. A skutečně to dokázala. Hudba Gideona Kleina zaznívá z hudebních podíí u nás i v mnoha dalších zemích.

Kateřina Olivová

A ještě malý dodatek

Nebylo by spravedlivé, kdybychom opomněli, co paní Eliška Kleinová udělala pro uchování památky a prezentaci terezínské hudby.

Bylo toho mnoho a náš výčet není zdaleka úplný. Významně se podílela na přípravě expozice Hudba v Terezíně, umístěné v bývalých Magdeburských kasárnách. Ještě předtím vyvolala v život a pomohla při realizaci výstavy Hudba v terezínském ghettu, ve výstavním středisku Společnosti Franze Kafky. Židovskému muzeu v Praze nezištně předala uspořádanou pozůstalost Gideona Kleina včetně jeho terezínského portrétu od Charlotty Burešové. S muzeem spolupracovala i při uspořádání dalších archivních materiálů z pozůstalosti Gideona Kleina. Jsou to partitury, dokumenty, ohlasy jeho koncertů ve světě i u nás. Památníku Terezín věnovala i některé z jeho terezínských skladeb.

Eliška Kleinová iniciovala umístění pamětních desek tvůrčím umělcům, kteří zahynuli v koncentračních táborech. Účastnila se i přípravy a jejich slavnostního odhalení na židovském hřbitově ve Strašnicích.

Bylo by toho ještě hodně, co paní Eliška udělala, zejména v oblasti uchování památky Gideona Kleina a jeho tvorby.

Anna Lorencová

Dotaz

Hledám informace o malířce Malvině (Malvě) Schalek, která byla v terezínském ghettu. Prosím o zprávu na adresu: Petr Brod, Křenova 17, 162 00 Praha 6, tel. 20 61 15 38.

Kdo znal Helenu Rezkovou?

Narodila se 19. ledna 1917, byla učitelkou v Uhříněvsi, do Terezína přijela transportem Ck dne 22. prosince 1942, do Osvětimi byla deportována transportem D1 dne 6. září 1943, zahynula v plynové komoře 8. března 1944. Rudolf Vrba a také Pavel Lenek o ní vyprávějí jako o jedné z vedoucích osobností odboje v terezínském rodinném táboře Birkenau. Její starší sestra se podle Pavla Lenka jmenovala Líza Schwarzbergerová (narozená 20. 10. 1913), do Osvětimi byla z Terezína deportována také 6. září 1943 a její osud byl stejný. Pokud o nich cokoli víte, napište do kanceláře TI.

M.K.

Jdeme s dobou - budeme na internetu

Počátkem roku 2000 otevře Institut Terezínské iniciativy své webové stránky. Bude na nich i náš časopis. Adresa: www.terezinstudies.cz

Telefon do kanceláře TI

Ještě jednou zveřejňujeme telefonní a faxové číslo do naší kanceláře: 02/24 82 63 11.

PŘÍŠTÍ SNĚM TEREZÍNSKÉ INICIATIVY

SE BUDE KONAT

VE ČTVRTEK

16. BŘEZNA 2000

V NÁRODNÍM DOMĚ
NA VINOHRADECH

V RAISOVĚ SÁLE

ZAHÁJENÍ v 9. 30 HODIN.

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Haštalská 20, Praha 1.

Redakční rada: Miroslav Kárný, Jiří Kotouč, Jaroslav Kraus, Anna Lorencová, Jiří Steiner, Michal Stránský (předseda).

Číslo 16 vyšlo v listopadu 1999. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha, čj. NP 1228/1993, dne 29. 6. 1993.